

Feladat

Szakmai recenzió

Kováts-Németh Mária: Az erdőpedagógiától a környezetpedagógiáig című könyvének művészi-vizuális megjelenéséről

Gosztom

András

A recenzált
mű adatai

Kováts-Németh Mária: *Az erdőpedagógiától a környezetpedagógiáig*
Comenius Kft. Pécs, 2010.

A recenzió címe

Egy kölcsönkapott jövő túlélési kézikönyve

Az ember természeténél fogva ellenáll a változásnak, az elmúlt évszázadok során azonban bebizonyosodott: a műszaki-tudományos téren született, a fenntartható fejlődésre hivatkozó, innovatívnak hitt megoldások az életet képesek ugyan szebbé és könnyebbé tenni, de a társadalom széles rétegeiben nem tudnak forradalmian új – öko, környezettudatos, a bolygót komplexitásában látni tudó – szemléletet kialakítani. A nevelés és oktatás eszköztára azonban képes arra, hogy közvetlenül hasson az emberi érzelmekre, új válaszokat adjon az új kihívásokra, formába öntse, értelmezze és használhatóvá tegye az egyre dinamikusabbá váló, de mindannyiunk által jól láthatóan a dekadencia útjára tévedt világot.

Bár az oktatás önmagában nem képes arra, hogy változást generáljon, megteremtheti a lehetőségét egy olyan új magatartásforma kialakulásának, melynek origója a környezetismeret, környezetvédelem és környezetpedagógia. Túlzás nélkül állítható, hogy Kováts-Németh Mária, a Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kar, Neveléstudományi Intézete igazgatójának kézikönyve ebben a témában megkerülhetetlen forrásmunka.

A könyv különlegessége és egyben legnagyobb vállalása, hogy a környezettudomány és a pedagógiatudomány integrálásával létrejött környezetpedagógia teljes vertikumát körüljárja. És nem csak körüljárja, de segítségével utat is mutat egy fenntartható jövő felé. Mondanivalójával nem csak a szűk szakmai réteget, hanem a laikusokat, a tanárokat és a változásra leginkább fogékony réteget, a diákokat célozza meg. A szerző gördülékeny, jól olvasható, a téma súlyához mérten könnyed stílusa további segítség a sokrétű és szerteágazó tartalom megértéséhez, befogadásához.

Tartalom

A könyv a 19. század második felének reformpedagógiai modelljeitől jut el a természetorientált, a környezeti problémák felismerését szolgáló gondolkodás kifejlődéséig. Globális és lokális rendszerek bemutatásával vizsgálja a környezet és a pedagógia kapcsolatát, a nemzetközi környezetvédelmi konferenciák és egyezmények létrejöttétől a helyi, oktatás irányát meghatározó törvényeken át a környezeti nevelés valódi terepéig, az erdei iskolák rendszeréig. Bemutatja, hogy az iskolás korosztály környezeti nevelését, gyakorlati tapasztalatszerzését és a különösen fontos személyes élményeket ez a forma biztosíthatja leginkább. A szaktudományok értékes eredményeit kizárólag az oktatás konvertálhatja az életvezetés, ezzel a gondolkodás globális megváltozásának szintjére. Ennek a folyamatnak az eredményeképpen változhat úgy a társadalom, hogy a Schumacheri-jóslatként idézett *erkölcsi süllyedés* megálljon és az emberiség túllépve saját rövidlátó gondolkodásán a természettel együttműködve fennmaradhasson. Ezért a környezeti nevelés, mint a fenntarthatóságra nevelés alapja nem tantárgyi keretek között, hanem együttműködést kívánó

tanítási-tanulási tevékenységként valósítható csak meg. Ebben a folyamatban az aktív, a környezeti nevelést a gyakorlatban is kipróbáló, pozitív élményekre támaszkodó és szisztematikus módszertannal felvértezett oktatók mutathatják az utat. A mindannyiunk számára szinte egyetlen lehetőséget biztosító út megépítéséhez a szerző nem csupán összefoglal, de elemez, a fellelhető tudásanyag rendszerezése mellett „*széreny, de nem ingatag, hanem biztonságos hidat*” épít elmélet és gyakorlat között. Az egyes témakörök külföldi és hazai szempontból is elemzésre kerülnek. Vizsgálat alá veszi a múlt és a jelenkor állapotát, értelmezést és magyarázatokat ad az oktatásban kulcsszerepet játszó visszacsatolás szerepéről és szükségességéről. A fejezetek végén olvasható összefoglalók pedig nem csupán a vizsgált témakör zanzáját jelentik, de ötlettár-gyűjtemény is egyben. Javaslatok, az elérendő cél felé vezető lépcsősor egy-egy foka. Az első fejezetekben tárgyalt történeti folyamatokra, az ezek eredményeképpen létrejött pozitív változásokra, a tudományos közvélemény és a szakmai tévútjaira a hetedik fejezet reflektál leginkább és adja meg az egyértelmű választ: a környezetpedagógia módszerein, a tanítás-tanulás szervezési módozatain keresztül fejlődhet ki *újra az az oktatási struktúra, melynek régi-új alkotóeleme: a tudomány, a művészet, a morál és a hit, szűkebb értelemben: a természeti környezet, benne az erdő szeretete és tisztelete.*

Vizuális
összkép

A kiadvány művészi-vizuális megjelenése több szakmai szempont együttes figyelembevételével értékelhető: a könyv külleme és formátuma – összképe –, valamint kezelhetősége ergonomiai szempontokat érint, míg a következetes színhasználat, a kompozíciós megoldások, az illusztrációk egyértelműsége és a tipográfiai megfogalmazás a befogadás szempontjából döntő fontosságú.

Felhasznált
matériék

A hiánypótló tartalom tárgyiasult könyvformája alapanyagában, kötészetében is igényes külsőt kapott. A keménytablás, mattfóliázott borító, a grafikai elemek kompozíciója – a látvány fókuszába állított, sejtelmesen a háttérből kiemelkedő központi fatörzs-téma – a népszerűsítő és a tudományosan egzakt tartalom ígérete között egyensúlyoz; a játékos, de egzakt és figyelemfelkeltő tipográfia pedig egyértelműen megtartja a távolságot a kizárólag a tudományos világnak szóló nyomtatványok megkövesedett és tipikus megoldásaitól. A hét fő témakörbe sorolt tartalom, valamint a konklúziókkal, fogalomtárral és irodalomjegyzékkel is ellátott kiadványban logikus és könnyű az eligazodás a teljes felületen nyomott zöld fejezetkezdő oldalaknak köszönhetően. Ezek az oldalak példát mutatnak a vizuális ergonómia célszerű használatára is: a könnyebb kereshetőség érdekében a tartalomjegyzék aktuális alcímrendszerét témánként megismétlik. A szerző minden fejezetet külön oldalon, a tartalom súlyához illő, az olvasót elgondolkodtató idézettel vezet fel, ezzel egy pillanatra sem tévesztve szem elől a kiadvány egészére jellemző személyes és tanító hangvételt. A kiadvány könnyen lapozható, a matt műnyomó papír választása pedig csillogásmentes felületet eredményez, ezzel optikai, vagyis az olvasás – a tartalom akadálymentes átadásának – szempontjából is ideális egészet nyújt.

Tipográfia

Tipográfiájában két betűcsalád – a talpas, kenyérszövegbetűként használt és jól olvasható *Baskerville*, valamint a címekhez használt talpnélküli *Avenir* – izgalmas váltakozása ad egységes összhatást a könyvnek. A főcímek nagybetűs, verzál szedése tartalmi-tematikai kiemelést biztosít és tagolja az oldalpárok látványát, a kenyérszövegben található dőlten szedett gondolatok pedig irányítják, a főbb információkra terelik a tekintetet. Itt kell megjegyezni, hogy a hangsúlyos, vastagon szedett szavak (30-31. oldal) miatt lehet olyan érzése az olvasónak, hogy klasszikus tankönyvet lapoz, hiszen erre a tördelési stílusra jellemző leginkább az erőteljes kiemelés. A fenti megállapítás azonban nem vonatkozik azokra a könyvrészekre, ahol a feladattípusok (156. oldal) tagolásánál indokolt ez a határozottság. Üdvözlendő ugyanakkor, hogy a tördelésben megjelennek a klasszikus betűkapcsolódások, ún. ligatúrák, melyek az igényes kiadványszerkesztésre jellemző iránymutatók.

Illusztratív
elemek

Képi, illusztratív, valamint összefoglaló ábrák tekintetében a kiadvány kifejezetten gazdagnak mondható: míg a fotók dokumentumértékkel bírnak, a tematikai és tartalmi szempontok függvényében hol a táblázat, hol a kördiagramm lesz a célravezetőbb ábrázolási forma; céljuk a megjelenéssel egyetlen szempont: a tartalom minél hatékonyabb átadása az olvasónak, hiszen a hatékony információátadás megkönnyíti az olvasott tartalom tényleges alkalmazását, mely a könyvnek egyáltalán nem burkolt szándéka. A szerzői ábrák egységes koncepciója, a korábban másutt elemeiben már létező, de gondolatiságában e könyv lapjain összeállt rendszerek megjelenése kiemelkedő és jelentős novum. Külön érdemes szót ejteni azokról a vállaltan kézzel készített és ebben a formában bemutatott fogalmi térképekről is (141–143. oldalak), melyek a humánus egyediségét és gondolatmenetének fontosságát közvetítik egy-egy témában elmerülő hallgató szemszögéből.

Összefoglalásul

Ha a téma okán hajszálnyit csavarunk is Hamvas Béla 1945-ben, *A száz könyv*¹ című művében megfogalmazottakon – mely szerint a feladat először száz, majd tíz, végül egyetlen könyvet megmenteni a pusztuló világból, mellyel az emberiség irodalmának vonalát nagyjából helyre lehetne állítani – akkor Kováts-Németh Mária szakkönyve egy legyen a *pedagógia-irodalom* tíz leginkább megmentésre váró kiadványa közül.

¹Medio Kiadó,

Szentendre, 2000

ISBN: 9639240079